

INHOUD

Voorwoord	7
<i>Door Nina Polak</i>	
Behoeftes	15
Schuld	19
Kippeneindje	23
Faith, op een middag	38
Somber deuntje	58
Leven	62
<i>Come on, ye sons of art</i>	66
Faith in een boom	75
Samuel	102
Bezorgde man	106
Drastische veranderingen op het laatste nippertje	113
Politiek	134
Aan de noordoostkant van de zandbak	138
Jong grietje	142
Gesprek met mijn vader	151
Het immigrantenverhaal	159
Langeafstandloopster	164

VOORWOORD

Door Nina Polak

Is het niet de taak van een fictieschrijver om zich met haar werk te mengen in het maatschappelijke debat? Er gaat geen jaar voorbij of iemand werpt met veel bombast die eeuwige, retorische vraag weer op. Boos over de navelstaarderij, kleinburgerlijkheid, spruitjeslucht die de literatuur verstikken; het gebrek aan grote grepen, grote onderwerpen, grote ambities.

Een al even voorspelbare, gangbare tegenwerping is dat de literatuur zich niets laat voorschrijven, ook geen engagement. De wijzere, derde positie is natuurlijk dat de hele discussie een vals onderscheid veronderstelt tussen geëngageerde en niet-geëngageerde literatuur. Goede literatuur is *altijd* geëngageerd, of haar onderwerp nu de oorlog in Syrië is, of het dagelijks leven met twee kleine kinderen.

Weinigen maakten de valsheid van het onderscheid beter aantoonbaar dan de Amerikaanse dichter, verhalenverteller en activist Grace Paley (1922-2007). De kleine collectie verhalen die ze ons naliet beslaat een heel spectrum van menselijk streven – thuis, op het werk en in de maatschappij. Maar op al die vlakken zijn Paleys personages evenveel mens, en op geen van die vlakken lijkt het leven haar minder te interesseren. Wat er tijdens het breikransje in het bejaardentehuis bekokstoofd wordt beschrijft zij even levendig als de po-

litieke demonstraties in de straten van het New York waar de meeste van de verhalen in deze bundel zich afspelen.

Het is het New York van de jaren zestig en zeventig, waar de buitenwijken gekleurd worden door schurende immigrantenculturen en waar de sociale en politieke onvrede borrelt onder het oppervlak.

Paley wordt daar in 1922 geboren in the Bronx als Grace Goodside, als dochter van joods-Russische immigranten. Haar moeder is een bevlogen socialist, haar vader een dokter, die zich Engels aanleert door Dickens te lezen. Bij het gezin thuis wordt Jiddisch en Russisch gesproken en Grace leert voor de buitenwereld Engels spreken met de karakteristieke, eigenwijze knauw die je in the Bronx veel hoort onder Joodse en Italiaanse immigranten.

Schrijven staat bij Paley haar hele leven meestal op de tweede plaats; ze krijgt al vroeg twee kinderen met wie ze veel tijd doorbrengt en als activist is ze is zeer actief binnen de vrouwen- en vredesbewegingen. Later doceert ze aan verschillende universiteiten.

Haar oeuvre is daarom bescheiden, maar ook compleet en vol leven. Zelf geeft ze in interviews toe dat luiheid haar hoofdzonde is als schrijver, maar ze meent ook dat zij in een paar verhalen weet te bereiken waar collega's die langer van stof zijn een hele roman voor nodig hebben. Onbescheiden, maar waar.

Haar verhalen zijn economisch, inderdaad, soms aforistisch, maar nergens simplistisch. Van een gepassioneerde activist zou je misschien verwachten dat haar werk bol staat van pamflettisme en moralisme, maar niets is minder waar. Het onderwerp van Paleys werk blijft het dagelijks leven in al zijn complexiteit en morele ambiguïteit.

De verhalen in deze bundel – haar tweede, die voor het

eerst verscheen in 1974 – spelen zich af in huiskamers, keukens en speeltuintjes. De personages zijn het soort mannen en vrouwen zoals Paley ze om zich heen gehad moet hebben: een luidruchtige verzameling klagende Joodse vrouwen, stoute kinderen, hosselende mannen, kwaai taxichauffeurs, ongelukkige huisvrouwen, opscheppende dichters, brutale hoeren, kletsende socialisten en jubelende geliefden die zich van hun slechtste én charmantste kanten laten zien.

Hoe deze figuren en hun omgeving eruitzien is minder belangrijk voor Paley dan hoe ze klinken. De motor en de materie van haar verhalen bestaan niet zozeer uit plot, maar uit stem en toon. Dat heeft ze gemeen met haar moedertaalgeneoot Isaak Babel, met wier verhalen de hare vaak worden vergeleken. De schrijver geeft haar wereld niet weer als een lineaire opeenvolging van gebeurtenissen, maar als een kakofonie van stemmen, botsend en harmoniserend, klagend en filosoferend, waarin hele levens doorklinken.

De toon en cadans van die stemmen lijken precies te klinken zoals je ze in die tijd in de straten van Brooklyn en the Bronx kon horen, maar tegelijkertijd doet Paley niet aan rechttoe-rechtaanrealisme. Ze betovert de taal van haar ‘werkers’ (zoals ze het terugkerende personage Faith eens noemde in een interview), zodat de alledaagse poëzie erin net een tandje is opgevoerd.

‘Hallo, m’n leven,’ laat ze een vrouw zeggen die op straat de man tegen het lijf loopt met wie ze ooit zeventwintig jaar getrouwd was. ‘Hij zei: “Wat? Wie z’n leven? Het mijne in elk geval niet.” Ik zei: “Ook goed.” Bij echte meningsverschillen ga ik niet in discussie.’

Dit soort gelaten humor verlicht de hele bundel. Het is de reden dat Paleys proza vaak getypeerd wordt als accepterend en wijs; ze weet de pijn die het doet om een mens te zijn te

integreren, te waarderen en echt te *zien*. Dat mag esoterisch klinken, maar het gaat om een radicale eerlijkheid en daarmee een mildheid ten aanzien van het dagelijks lijden. Paley respecteert en eert de pijn van haar strubbelende personages, of hun nu groot of klein onrecht wordt aangedaan.

En misschien zit daar wel de magie: haar verhalen, op hun mooist, tonen in de fonkelende flinters wijsheid die zich aan haar personages openbaren de verbinding tussen verschillende schalen van onrecht – tussen kleine oorlogen aan de keukentafel en grote oorlogen overzee.

In ‘Het immigrantenverhaal’ heeft de optimistische verteller een gesprek met een pessimistische man. De man vertelt de verteller dat hij zijn vader ooit in de kinderkamer heeft zien slapen en altijd heeft gedacht dat dat kwam doordat zijn moeder niet met hem naar bed wilde.

‘Ze probeerde hem een schuldgevoel op te dringen,’ zegt hij boos. ‘Waar waren zijn ballen?’ De verteller antwoordt niet en deelt ons droogjes mee: ‘Dat is een vraag waar ik nooit op in zal gaan. Als je zoiets maar vaak genoeg op bezorgde toon blijft herhalen, kan het ertoe leiden dat de hele wereld in rook opgaat. Ik deed er twee minuten het zwijgen toe.’

Dit subtiel feministische statement klinkt even absurd als waar. Het is Paleys rabbijnachtige gevoel voor humor op z’n best: absurd, hilarisch, overtuigend. Haar wijsheid dringt zich nergens aan ons op als dogma of opgeheven vinger, maar toont zich in haar enorme begrip van de complexiteit van de wereld.

En hoewel Paley haar rollen als activist en als schrijver vervulde met eenzelfde gepassioneerde liefde voor die wereld, toont haar werk dat het twee verschillende dingen zijn en dat literatuur een eigen en onvervangbare rol speelt naast de concrete wereldverbetering van de activist. Om te spreken

met een van Paleys grote voorbeelden, Anton Tsjechov:
'Kunst is er niet om problemen op te lossen. Ze hoeft ze alleen maar op de juiste manier te formuleren.'

Behoeftes

Ik kwam mijn ex-man op straat tegen. Ik zat op de trap van de nieuwe bibliotheek.

‘Hallo, m’n leven,’ zei ik. Ooit waren we zeventwintig jaar getrouwd geweest, dus dat kon wel, vond ik.

Hij zei: ‘Wat? Wie z’n leven? Het mijne in elk geval niet.’

Ik zei: ‘Ook goed.’ Bij echte meningsverschillen ga ik niet in discussie. Ik stond op en ging de bibliotheek in om te kijken hoeveel boete ik had.

De bibliothecaresse zei: ‘Precies tweeëndertig dollar, en die boete staat er al achttien jaar.’ Ik ging zonder meer akkoord. De tijd gaat zo snel, ik snap het gewoon niet. Want ja: ik had die boeken nooit teruggebracht. En ik heb er vaak aan gedacht. De bibliotheek is maar twee blokken verderop.

Mijn ex-man was achter me aan gelopen naar de inleverbalie. De bibliothecaresse was nog niet uitgepraat, maar hij kapte haar af en zei: ‘Zoals ik het zie, is ons huwelijk toch wel grotendeels stukgelopen op het feit dat jij de Bertrams nooit te eten hebt gevraagd.’

‘Best mogelijk,’ zei ik. ‘Maar toch. Je weet vast nog wel dat mijn vader die vrijdag ziek was, en toen werden de kinderen geboren, en daarna had ik op dinsdagavond altijd die vergaderingen, en toen begon de oorlog. En daarna hadden we eigenlijk nauwelijks meer contact met die Bertrams. Maar je

hebt gelijk. Ik had ze te eten moeten vragen.'

Ik gaf de bibliothecaresse een cheque voor tweeëndertig dollar. Meteen had ze weer fiducia in me, ze zette een streep onder mijn verleden en liet me weer met een schone lei beginnen, en dat is iets wat de meeste andere gemeentelijke en/of overheidsdiensten nou net niet doen.

De twee boeken van Edith Wharton die ik zojuist had ingeleverd, leende ik opnieuw, omdat het al zo lang geleden was dat ik ze gelezen had en ze nu actueler zijn dan ooit. Het waren *The House of Mirth* en *The Children*, waarin je kunt lezen hoe het leven in de Verenigde Staten in New York vijftig jaar geleden in zeventwintig jaar veranderd is.

'Ik heb goede herinneringen aan het ontbijt,' zegt mijn ex-man. Daar keek ik van op. We dronken altijd alleen maar koffie. Maar ineens herinnerde ik me dat er in de muur tussen onze keukenkast en de flat van de burens een opening zat. Daar aten ze altijd in suiker en zout geconserveerd rookspek. Dat gaf ons het gevoel dat we kostelijk ontbeten, terwijl we er nooit vol en sloom van werden.

'In die tijd waren we nog arm,' zei ik.

'Zijn we dan ooit rijk geweest?' vroeg hij.

'O, in de loop van de tijd namen onze verantwoordelijkheden natuurlijk toe, maar we kwamen nooit iets tekort. Jij zorgde financieel goed voor ons,' hield ik hem voor. 'De kinderen gingen elk jaar vier weken naar een vakantiecamp, voorzien van fatsoenlijke poncho's, slaapzakken en laarzen, net als alle anderen. Ze zagen er keurig uit. Ons huis was warm in de winter, en we hadden gezellige rode kussens en zo.'

'Ik wou een zeilboot,' zei hij. 'Maar jij wou niets.'

'Doe niet zo bitter,' zei ik. 'Het is nooit te laat.'

'Nee,' reageerde hij knap bitter. 'Misschien neem ik wel een

zeilboot. Toevallig heb ik net een aanbetaling gedaan voor een achttienkwadraats brik. Ik heb goed geboerd van 't jaar en de vooruitzichten zijn nog beter. Maar voor jou is het te laat. Jij zult nooit ergens behoefte aan hebben.'

Gedurende die zevenentwintig jaar had hij geregeld van dat soort benepen opmerkingen gemaakt, die zich, als de ontstoppingsveer van een loodgieter, een weg konden banen via het oor naar de keel tot halverwege mijn hart. Vervolgens verdween hij dan, terwijl ik stikkend in die ontstoppingsveer achterbleef. Anders gezegd: ik ging op de trap van de bibliotheek zitten en hij verdween.

Ik bladerde wat in *The House of Mirth* maar kon mijn hoofd er niet bij houden. Ik voelde me ontzettend aangevallen. Ik heb inderdaad weinig wensen en dringende behoeftes. Maar ik wil wel degelijk *iets*.

Ik wil bijvoorbeeld iemand anders zijn. Ik wil de vrouw zijn die deze twee boeken binnen twee weken terugbrengt. Ik wil de doortastende burger zijn die het schoolsysteem verandert en de gemeenteraad aanspreekt over de problemen in onze geliefde stadskern.

En ik *had* mijn kinderen beloofd om een einde aan de oorlog te maken voor ze het huis uit gingen.

Ik wou dat ik voor altijd met dezelfde man getrouwd was gebleven, mijn ex of mijn huidige echtgenoot. Ze hebben allebei genoeg persoonlijkheid om een heel leven mee toe te kunnen, en dat blijkt niet eens zo erg lang te zijn. Eén leven is te kort om hun beider kwaliteiten ten volle te benutten of de steen die hun beweegredenen verborgen houdt omhoog te wrikken.

Vanochtend stond ik een tijdje voor het raam naar buiten te kijken en toen zag ik dat de kleine platanen die de gemeente daar een paar jaar voordat de kinderen werden ge-

boren zo goeiig had geplant, juist vandaag in de bloei van hun leven waren gekomen.

Oké! Ik besloot die twee boeken naar de bibliotheek terug te brengen. Waarmee maar bewezen is dat ik, als er iemand of iets op mijn pad komt dat me verwart of bemoedigt, wel degelijk in staat ben om tot gepaste maatregelen over te gaan, ook al sta ik dan meer bekend om mijn hartelijke opmerkingen.